

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش های سیاسی

مصاحبه پژوهشی:

بررسی تطبیقی "مالیات بر اموال غیر مولد" در برخی کشورها

فرآورده‌های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش های زیر قابل دسترس است:

– وب سایت خبرگزاری صداوسیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: صالحی

- ✓ مالیات در دنیا، یک روش قابل اتکا برای دولت‌ها در تنظیم بودجه به حساب می‌آید، که تحت تاثیر مراودات اقتصادی و سیاسی خارجی قرار نمی‌گیرد.
- ✓ نبود مالیات بر مجموع درآمد در کشور، موجب شده است برای تأمین منابع عمومی، مالیات بر عملکرد، با نرخ بالایی در کشور اجرا شود. بدون شک، یکی از آثار نبود چنین مالیاتی در کشور، بالا بودن سهم مالیات بر شرکت‌ها نسبت به کشورهای دیگر است.
- ✓ اغلب کشورهای توسعه یافته نظیر آمریکا، انگلستان، فرانسه، ژاپن و آلمان، از دیرباز مالیات بر عایدی سرمایه را به‌عنوان یکی از پایه‌های مهم مالیاتی، در دستور کار قرار داده‌اند. هرچند که این نوع از مالیات بیشتر از نوع تنظیمی است، با این وجود می‌تواند درآمدهای زیادی برای دولت به همراه داشته باشد که جامعه هدف آن نیز بیشتر، اشخاص برخوردار هستند.
- ✓ در برخی از کشورها مالیات بر ارزش زمین، بخش زیادی از منابع درآمدی را تشکیل می‌دهد. به‌عنوان مثال در کشور هنگ کنگ، در سال‌های 1970 تا 1990 مالیات بر ارزش زمین 55 درصد از سرمایه‌گذاری سالانه در زیرساخت‌ها را تأمین کرده است.
- ✓ در بسیاری از کشورها به سود سپرده بانکی، مالیات تعلق می‌گیرد، از جمله آنها می‌توان به آمریکا، انگلستان، فرانسه، ایتالیا، روسیه، چین، ژاپن، کره جنوبی، ترکیه، هند، اندونزی، مالزی و افغانستان اشاره کرد.
- ✓ با توجه به جذابیت‌های فراوان بازارهای غیرمولد در کشور و تمایل مردم به سرمایه‌گذاری پول-های سرگردان خود در این بازارها، گرفتن مالیات از این بخش، می‌تواند از طرفی، وضعیت کسری بودجه دولت را بهبود بخشد و از طرف دیگر موجب حرکت این سرمایه‌ها به سمت بخش‌های مولد و تولیدی شود. این امر به توزیع عادلانه درآمد و کاهش انگیزه‌های سوداگرانه نیز کمک خواهد کرد.

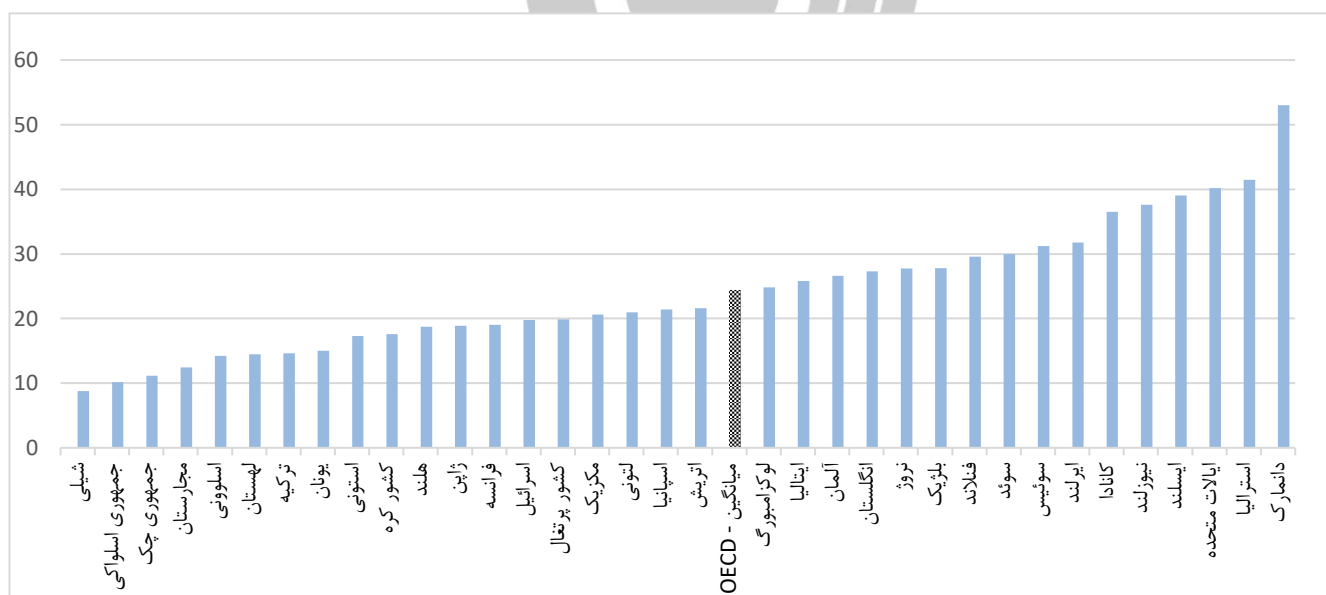
در نظام اقتصادی کشورها، معمولاً مالیات، یک منبع قابل اتکا برای دولت و یک راه کار و جایگزین، برای درآمدهای غیرقابل پیش‌بینی (نفت)، برای کسری بودجه به شمار می‌آید. شاید دانستن این نکته خالی از لطف نباشد که بر اساس گزارش جهانی سازمان ملل متحد در سال ۲۰۱۷، شادترین مردم جهان، که در کشورهای توسعه‌یافته زندگی می‌کنند، بیشترین نرخ مالیات را به دولت‌هایشان می‌پردازند.^۱ نروژ، دانمارک و ایسلند، در صدر لیست شادترین مردم جهان قرار دارند، این کشورها در میان کشورهای عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD) بالاترین مالیات را می‌پردازند. اما تاثیر و نتایج پرداخت آن را در تعاملات روزمره مشاهده می‌کنند و کمتر به سمت فرار مالیاتی می‌روند. در پژوهش پیش‌رو نگاهی به وضعیت اخذ مالیات بر اموال غیرمولد، در برخی از کشورهای دنیا شده است. در تهیه این پژوهش اطلاعات مرکز پژوهش‌های مجلس، که در تاریخ 1398/05/08، در اختیار پژوهش‌های خبری معاونت سیاسی قرار گرفت، استفاده شده است.

1. مالیات بر مجموع درآمد

سیستم مالیات بر مجموع درآمد در کشورهای مختلف، به عنوان یک مالیات با سابقه، شناخته می‌شود. از جمله کشورهایی که این نوع مالیات را وضع کرده‌اند عبارتند از: آمریکا، اتحادیه اروپا، ترکیه، ژاپن، چین، سوریه، افغانستان، عراق، یمن و ...؛ با این وجود، نبود چنین مالیاتی در کشور، سبب شده است که جهت تأمین منابع عمومی، مالیات بر عملکرد، با نرخ بالایی در کشور اجرا شود.

بر اساس آخرین آمار موجود در سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه^۲، سهم مالیات بر مجموع درآمد افراد از تولید ناخالص داخلی و کل مالیات‌های کشورهای عضو در نمودارهای زیر مشخص شده است.

نمودار شماره 1. سهم مالیات بر مجموع درآمد کشورهای OECD از تولید ناخالص داخلی^۳

¹ - سایت خبری تجارت نیوز، 1396/06/16

² - OECD

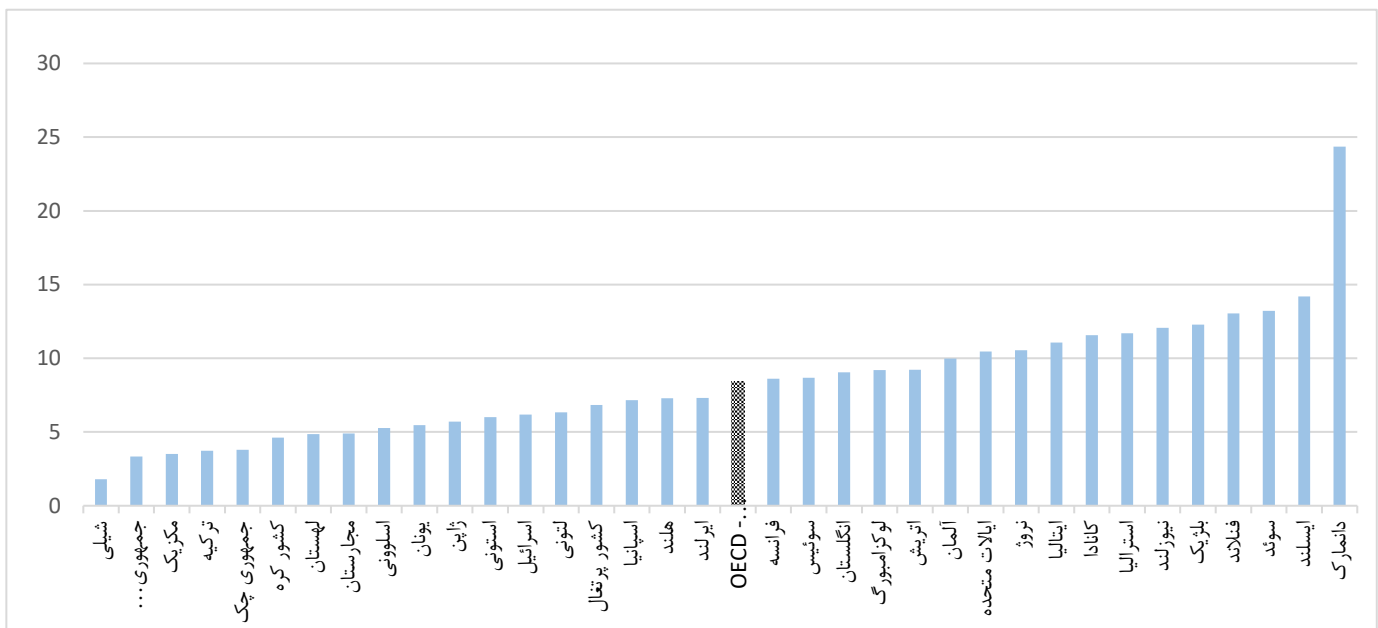
³ <https://data.oecd.org/tax/tax-on-personal-income.htm>

مجموع درآمد کشورهای OECD از کل مالیات‌ها¹

همان‌طور که از نمودار اول مشخص است، سهم مالیات بر مجموع درآمد از تولید ناخالص داخلی برخی از کشورها از سهم کل درآمدهای مالیاتی ایران از تولید ناخالص داخلی بیشتر است. این تفاوت همچنین نشان دهنده‌ی این موضوع است که درآمدهای حاصل از مالیات بر مجموع در این کشورها رقم قابل توجهی است و می‌تواند به درآمدهای مالیاتی دولت کمک شایانی کند. این موضوع از نمودار دوم نیز قابل استنباط است.

بدون شک، یکی از آثار نبود چنین مالیاتی در کشور، بالا بودن سهم مالیات بر شرکت‌ها نسبت به کشورهای دیگر است. همان‌گونه که در جدول شماره (1) قابل مشاهده است، سهم مالیات بر سود شرکت‌ها در اکثر کشورها بسیار پایین‌تر از

نمودار شماره 2 سهم مالیات بر مجموع درآمد کشورهای OECD از کل مالیات‌ها

ایران است و برعکس، سهم مالیات بر درآمد اشخاص حقیقی در کشورهای دیگر از ایران بالاتر است. این موضوع خود مؤید این مسئله است که نبود چنین مالیاتی در کشور به ضرر تولیدکننده‌ها تمام شده است.

جدول شماره (1). سهم انواع مالیات در کشورهای مختلف¹

عنوان	آمریکا	انگلستان	آلمان	سوئد	نروژ	دانمارک	ایران
درآمد مالیات/تولید ناخالص داخلی	24/8	35	36/3	45/8	42/8	48/2	10/5
سهم مالیات بر درآمد اشخاص حقیقی	49/5	34	41/6	36/1	30/2	51/7	14
سهم مالیات بر سود شرکتها	11/1	10	7/6	7/9	32/2	5/7	37
سهم مالیات بر مصرف	23/1	40/5	46	28/8	26/4	31/6	42/3
بالاترین نرخ مالیات درآمد	43/3	62/7	59/3	73/6	60/8	69/8	35

2. مالیات بر عایدی سرمایه

اغلب کشورهای توسعه یافته نظیر آمریکا، انگلستان، فرانسه، ژاپن و آلمان، از دیرباز مالیات بر عایدی سرمایه را به عنوان یکی از پایه های مهم مالیاتی در دستور کار قرار داده اند. هر چند که این نوع از مالیات بیشتر از نوع تنظیمی می باشد، با این وجود می تواند درآمدهای زیادی نیز برای دولت به همراه داشته باشد که جامعه هدف آن نیز، بیشتر، اشخاص برخوردار هستند. در جدول شماره (2)، کشورهای اروپایی، که در آنها مالیات بر عایدی مسکن اخذ می شود، آورده شده است.

جدول شماره (2). فهرست کشورهای اروپایی به همراه نرخ مالیات بر عایدی سرمایه مسکن (درصد)

رتبه	کشور	نرخ مالیات بر عایدی سرمایه	رتبه	کشور	نرخ مالیات بر عایدی سرمایه	رتبه	کشور	نرخ مالیات بر عایدی سرمایه
1	فنلاند	34	13	صربستان	20	25	یونان	15
2	فرانسه	33	14	قبرس	20	26	بلاروس	13
3	ایرلند	33	15	استونی	20	27	مالت	12
4	ایسلند	32	16	لوکزامبورگ	19	28	سوئیس	12
5	سوئد	30	17	اسپانیا	19	29	بوسنی و هرزگوین	10
6	پرتغال	28	18	اوکراین	18	30	اسلونی	10
7	انگلیس	28	19	لیختن اشتاین	17	31	مولداوی	10
8	اتریش	28	20	مجارستان	15	32	بلغارستان	10
9	اسلواکی	25	21	لیتوانی	15	33	مقدونیه	10
10	نروژ	24	22	لتونی	15	34	مونته نگرو	9
11	دانمارک	24	23	جمهوری چک	15	35	آندورا	6
12	روسیه	20	24	آلبانی	15	36	هلند	2

Source: <http://www.globalpropertyguide.com/Europe/capital-gains-tax>

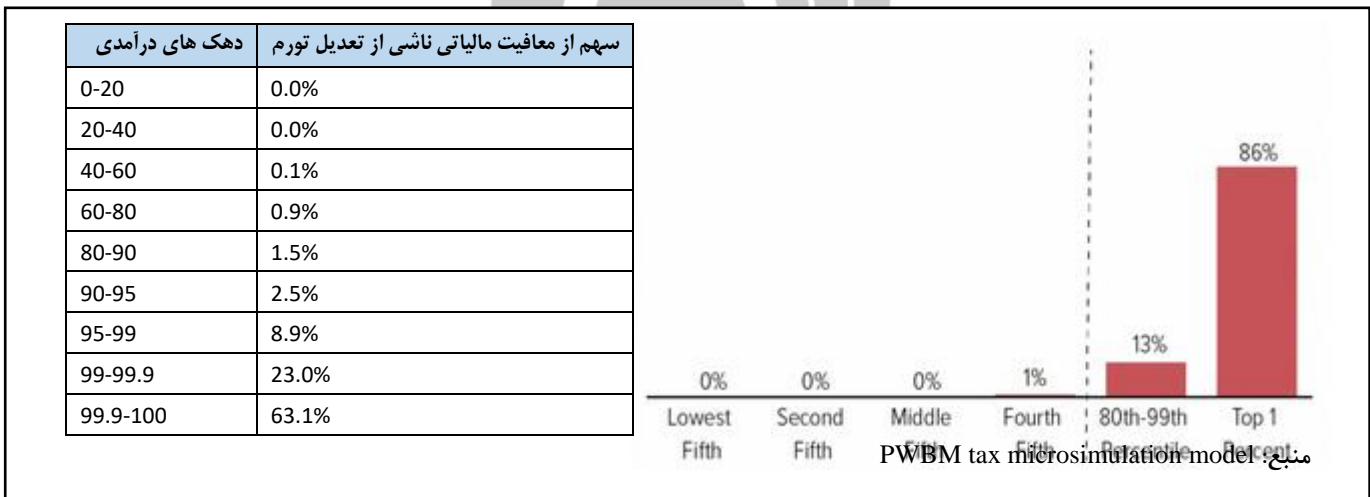
¹ - نیلی مسعود (1396)، اقتصاد ایران، «چگونگی گذر از ابر چالش ها»، تهران: انتشارات موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی

کشورهای آسیایی زیادی از جمله کره جنوبی، هند، بنگلادش، آذربایجان، تایلند، نپال، ازبکستان، چین، ژاپن، اندونزی، مالزی، لبنان نیز از این نوع مالیات بر عایدی مسکن استفاده می‌کنند.

در نظر گرفتن یا نگرفتن تورم، یکی از مواردی است که در محاسبه میزان مالیات بر عایدی سرمایه موثر است و اکثر کشورها افزایش قیمت ناشی از تورم را نیز به عنوان افزایش درآمد سرمایه‌دار تلقی می‌کنند.

رئیس جمهور آمریکا پیشنهاد در نظر نگرفتن افزایش قیمت ناشی از تورم را به کنگره ارائه کرده است. با توجه به این پیشنهاد، مبنی بر تعدیل تورم در مالیات بر عایدی سرمایه، این موضوع به وسیله مرکز پژوهش‌های کنگره، مورد بررسی قرار گرفته است.¹ مطابق با گزارش این مرکز، در صورت تعدیل تورم در اقتصاد آمریکا بین 12 تا 24 درصد از درآمد مالیات بر عایدی سرمایه کاسته خواهد شد (کاهش سالانه 10 تا 20 میلیارد دلاری)؛ از سوی دیگر، مطابق محاسبات انجام شده مورد اشاره در این گزارش، سهم دهک‌های یک هزارم بالای درآمدی از این معافیت 63 درصد و سهم دو دهک بالایی از این معافیت 99 درصد برآورد شده است.

نمودار شماره (3). سهم دهک‌های مختلف درآمدی از معافیت ناشی از تعدیل تورم در صورت اجرای تعدیل تورم مالیات بر عایدی سرمایه در آمریکا

این آمار نشان دهنده این موضوع است که سهم بسیار بالایی از مالیات عایدی سرمایه، به وسیله افراد بسیار ثروتمند پرداخت می‌شود. (بیش از 80 درصد به وسیله دو دهک بالای درآمدی که دارای سرمایه هستند.)

¹ Indexing Capital Gains Taxes for Inflation, Congressional Research Service, 2018

در ترکیه به منظور جلوگیری از سوداگری در بازار املاک و هدایت نقدینگی به سمت تولید و رونق کسب و کار، مالیات بر عایدی سرمایه در بخش مسکن اعمال می‌شود. بر این اساس اگر فردی در کمتر از ۵ سال از خرید مسکن، اقدام به فروش آن نماید، باید تا سقف ۳۵ درصد، سود حاصل از فروش ملک را به عنوان مالیات بپردازد. در این کشور، خریداران و فروشندگان ملک، در هنگام معامله موظفند هر کدام ۲،۲ درصد از قیمت ملک را به عنوان هزینه ثبت قرارداد بپردازند. اما علاوه بر این، خرید و فروش ملک در ترکیه، مشمول قانون مالیات بر عایدی سرمایه نیز می‌شود. بنابراین اگر فردی تصمیم بگیرد ملک خود را قبل از گذشت ۵ سال از مدت خرید، به فروش برساند، باید مالیات مربوط به فروش ملک، بسته به میزان سود حاصل از فروش، را بپردازد. این مالیات به عنوان مالیات بر عایدی سرمایه، در ترکیه شناخته می‌شود. مبلغ قابل پرداخت این مالیات نیز به سود حاصل از خرید و فروش ملک مرتبط است، که از اختلاف قیمت فروش با قیمت خرید محاسبه می‌شود.

در ژاپن طبق تعریف مرکز اموال و املاک، عایدی سرمایه، سود حاصل از فروش ملک است. مالیات بر عایدی سرمایه بر بخشی از عایدی مشمول مالیات، وضع می‌شود. هرگونه سود سرمایه‌ای، بر روی اظهارنامه مالیات بر درآمد به عنوان "درآمد دیگر" اعلام می‌شود و به طور جداگانه مشمول مالیات می‌شود. ساکنان و غیرساکنان، مسئول پرداخت این مالیات هستند، گرچه غیر ساکنین مجبور به پرداخت مالیات شهری نیستند. همچنین، هم سرمایه‌گذاران خارجی و هم سرمایه‌گذاران داخلی، مسئول پرداخت مالیات به اداره مالیات فروش اموال ژاپن هستند. این می‌تواند شامل افراد خصوصی باشد، که دارای خود را به یک مستاجر اجاره می‌دهند. اگر فردی که ساکن ژاپن باشد مشمول پرداخت مالیات قرار گیرد، ممکن است که مسئولیت پرداخت مالیات بر عایدی سرمایه‌های فروخته شده در خارج از کشور را نیز بر عهده‌اش بگذارند.^۱

3. مالیات بر ارزش زمین (LVT^۲)

در برخی از کشورهای مالیات بر ارزش زمین، بخش زیادی از منابع درآمدی را تشکیل می‌دهد. به عنوان مثال، در هنگ کنگ، در سال‌های ۱۹۷۰ تا ۱۹۹۰ مالیات بر ارزش زمین ۵۵ درصد از سرمایه‌گذاری سالانه در زیر ساخت‌ها را تأمین کرده است.^۳ در سنگاپور نیز در نتیجه درآمد سرشار و سالم حاصل از زمین، سایر درآمدهای ناشی از فعالیت‌های اقتصادی، مشمول مالیات کمتری شده‌اند. بدین ترتیب نسبت بالایی از درآمدها در سنگاپور، معاف از مالیات هستند. در سال ۱۹۹۴، درآمد دولت از این نوع مالیات، ۸/۷ میلیارد دلار سنگاپور بوده، که این رقم بیش از کل مالیات بر درآمد مشاغل و شرکت‌ها (۸/۳ میلیارد دلار سنگاپور) بوده است.

4. مالیات بر سود سپرده

بررسی کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه نشان می‌دهد، که در بسیاری از کشورها، این پایه مالیاتی وجود دارد، که از جمله آنها می‌توان به آمریکا، انگلستان، فرانسه، ایتالیا، روسیه، چین، ژاپن، کره جنوبی، ترکیه، هند، اندونزی، مالزی و افغانستان اشاره کرد.

1- سایت بصیرت، 97/03/27

2 - Land Value Tax

3. ارائه الگوی مناسب برای اجرای مالیات بر ارزش زمین در ایران، علی طیب‌نیا، کریم زاهدی خوزانی.

5. مالیات بر خانه‌های لوکس (SDLT)

در بسیاری از کشورهای توسعه یافته، مالیات بر خانه‌های لوکس، متناسب با ارزش املاک و به صورت پلکانی، اخذ می‌شود. در انگلستان دارایی‌هایی (خصوصاً ملک و زمین) که ارزش آنها از یک حد معینی بالاتر باشد، مشمول این مالیات^۲ می‌شوند.

6. مالیات بر مشتریان پر مصرف آب، برق و گاز

پرداخت یارانه انرژی پنهان، که مابه‌التفاوت قیمت‌های موجود با قیمت جهانی است، بیش از بودجه عمومی دولت است. شاخص نسبت یارانه قیمتی، به بودجه عمومی دولت، در ایران برای سال 2013، 138 درصد بوده است. این نسبت برای کشورهای همسایه با اقتصاد شبیه به ایران، در حدود 8 درصد (مالزی)، 3 درصد (عراق)، 1 درصد (افغانستان) است.^۳

7. ساماندهی معافیت‌های مالیاتی

بررسی‌ها نشان می‌دهد، سهم این مالیات در ایران، از مالیات‌های مستقیم، بالغ بر 63 درصد و از کل درآمدهای مالیاتی، حدود 37 درصد است. این در شرایطی است که این سهم در کشورهای عضو OECD به طور متوسط کمتر از 10 درصد درآمدهای مالیاتی می‌باشد و حتی در برخی از کشورها، این مقدار کمتر از 6 درصد است.

مشوق تعطیلی مالیاتی جامع یا غیره‌دفع‌مند، در کشورهای توسعه یافته یا اعمال نمی‌شود و یا به تمامی شرکت‌های فعال در بخش‌های مختلف تعلق نمی‌پذیرد. در این کشورها مشوق‌هایی مانند نرخ ترجیحی، اعتبار سرمایه‌گذاری و اعتبار مالیاتی جایگزین معافیت‌های مالیاتی و مشوق تعطیلی مالیاتی شده‌اند. در حقیقت کاهش و یا حذف معافیت دائمی و تعطیلی مالیاتی، با افزایش سطح توسعه یافتگی کشورها رابطه مستقیم دارد. ایران در مقایسه با بسیاری از کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته از تعداد مشوق‌های مالیاتی بیشتری برخوردار است و بخش وسیعی از فعالیت‌های اقتصادی، تحت حمایت این مشوق‌ها قرار گرفته است. نتایج به دست آمده از مطالعه مشوق‌های مالیاتی در کشورهای توسعه یافته نشان می‌دهد، منافع حاصل از معافیت دائمی مالیاتی، بسیار کمتر از هزینه‌های آن، به خصوص در مورد زیان‌های وارده به درآمدهای دولت است. در ایران دوره معافیت مشوق تعطیلی مالیاتی، زیاد و دامنه بخش‌ها و فعالیت‌های برخوردار از آن، وسیع است. بخش‌ها و فعالیت‌های اقتصادی مختلف کشور، از مشوق‌های مالیاتی گوناگونی برخوردار می‌باشند و معافیت دائمی سهم بیشتری را داراست.⁴

□ کلام آخر

با توجه به جذابیت‌های فراوان بازارهای غیرمولد در کشور و تمایل مردم به سرمایه‌گذاری پول‌های سرگردان خود در این بازارها، گرفتن مالیات از این بخش، می‌تواند از طرفی، وضعیت کسری بودجه دولت را بهبود بخشد و از طرف دیگر موجب حرکت این سرمایه‌ها به سمت بخش‌های مولد و تولیدی شود. این امر به توزیع عادلانه درآمد و کاهش انگیزه‌های سوداگرانه نیز کمک خواهد کرد. با نگاهی به وضعیت اخذ مالیات در کشورهای دیگر، به خصوص کشورهای توسعه یافته، می‌توان فاصله و وضعیت ایران با آن‌ها و لزوم جدیت در این امر را دریافت. کارشناسان سال‌هاست که وجود یک منبع

1- SDLT (Stamp Duty Land Tax)

2- نیلی مسعود (1396)، اقتصاد ایران، «چگونگی گذر از ابر چالش‌ها»، تهران: انتشارات موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی

3- ایران اکونومیست، 1397/12/18

درآمدی، غیر از نفت را برای کاهش آسیب‌های خارجی، لازم می‌دانند، البته یک نکته مهم نیز باید مورد توجه قرار گیرد و آن، آگاهی بخشی به مردم و شفافیت دولت، در حوزه‌های مصرفی مالیات است که دانستن آن، حق مردم است.

